

მოსახლეობის სიღარიბის დონის შემცირება ინკლუზიური ბიზნესის განვითარების გზით

რამაზ ოთინაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი,

გიორგი პაპაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

რეზიუმე

სტატიაში - მოსახლეობის სიღარიბის დონის შემცირება ინკლუზიური ბიზნესის განვითარების გზით. განხილულია საქართველოს ღარიბი მოსახლეობის ბიზნესში ჩართვის პერსპექტივა. მაგალითად მოყვანილია გაეროს განვითარების პროგრამის UNDP-ს მოხსენებაში განხილული გამოცდილება - ფილიპინების, გაიანას, კენიის, ტანზანიის და სხვა ქვეყნების მაგალითები, სადაც ღარიბი მოსახლეობის ჩართულობით მრავალი ბიზნესი წარმატებით ამუშავდა.

საქართველოს მთავრობამ მრავალი დოკუმენტი შეიმუშავა სიღარიბის დასაძლევად, მაგრამ მათში მოცემული ღონისძიებები ვერ (ან ნაწილობრივ) განხორციელდა. შედეგად, საქართველოს მოსახლეობის თითქმის ნახევარი დღესაც ხელმოკლედ ცხოვრობს. მათ მდგომარეობას არც ბიუჯეტიდან გაცემული სოციალური შემწეობები აუმჯობესებს.

სტატიაში საუბარია საქართველოს მთავრობის ახალ დოკუმენტზე - „საქართველო 2020“, რომელშიც განსაკუთრებული ყურადღება აქვს დათმობილი საზოგადოების დაბალშემოსავლიან ფენებს. აღნიშნულია, რომ მასში დასახული ღონისძიებების რეალიზაციის შედეგად მედიანური მოხმარების 60%-ის ქვევით აღმოჩნდება მოსახლეობის მხოლოდ 18% (ნაცვლად ამჟამინდელი 21,4%-სა). ავტორები კრიტიკულად აფასებენ ამ დოკუმენტს, რადგან მასში არ არის ნაჩვენები თუ რა გზებით მოხდება სიღარიბის შემცირება და თავად გვთავაზობენ ღარიბი მოსახლეობის ჩართვას ბიზნესში, ანუ ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის დანერგვას, რომლის განვითარების ინიციატივა მთავრობამ საკუთარ თავზე უნდა აიღოს.

საკვანძო სიტყვები: ინკლუზიური ბიზნესი, ღარიბი მოსახლეობა, ბიზნესუნარები, სიღარიბე, სამუშაო ძალა, სიღარიბესთან ბრძოლა.

THE DECREASE OF POOR POPULATION LEVEL TO THE WAY OF INCLUSIVE BUSINESS DEVELOPMENT

Ramaz Otinashvili

Professor of Georgian Technical University

Giorgi Papashvili

Doctoral of Georgian Technical University

S U M M A R Y

In the article “**The decrease of poor population Level to the way of Inclusive business development**” is discussed the perspectives of Georgian poor population in business involving. The example of this is the experience what we have in UNDP report- Philippines, Guiana, Kenia, Tanzania’s and others examples where a lot of businesses start working successfully involving poor people.

Georgian government made many documents to reduce poverty, but the activities which were given in it weren’t done or done partly. In the result of this, almost half of Georgian population are living very poor even nowadays. The sums which are taken from budget to help people can’t improve their social situation.

In the article it is discussed the new document of Georgian government- “Georgia-2020”, in which the attention is paid to the society with low incomes. It is mentioned that in the result of realizing these planning activities, it might be under 60% of the media consumption only 18% of population (instead of current 21, 4%). The authors criticized this document, because there is not shown the ways how to reduce poverty and they suggest to Georgian government to get involved poor population in business or to start the Inclusive business model in action, our government should take responsibility and initiative to develop it.

Key words: Inclusive business, poor population, business skills, poverty, working power, fight against poverty.

შისავალი

დედამიწის მოსახლეობის 1/4-ზე მეტი ყოველწლიურად 2 დოლარზე ნაკლებ შემოსავალს ღებულობს, ხოლო დაახლოებით 1/5-ს ელექტროენერგიაზე, 2/3-ს კი ინტერნეტზე ვერ მიუწვდება ხელი.¹ ამავე დროს ღარიბ მოსახლეობას გააჩნია სამენარმო აქტივობის დიდი პოტენციალი, რომლის გამოყენება სათანადოდ არ ხდება.

გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) 2008 წლის მოხსენებაში ხაზგასმულია, თუ ბიზნესს როგორ შეუძლია დაეხმაროს ხელმოკლე მოსახლეობას. ამ მოხსენების საკვანძო აზრი მდგომარეობს იმაში, რომ „ბიზნესი ღარიბების მონაწილეობით ყველასათვის მომგებიანია“. ასეთი ბიზნესი ინკლუზიურ ბიზნესად იწოდება. მენარმოების ეს მოდელი გულისხმობს ხელმოკლე მოსახლეობის ჩართვას ღირებულების შექმნის ჯაჭვში ურთიერთსარგებლო პრინციპით. ჩინური ანდაზის მიხედვით - „გაჭირვებულს თუ გინდა დაეხმარო - წყალობის ნაცვლად მიეცი სამსახური“.

1. მოსახლეობის სიღარიბე და ინკლუზიური ბიზნესის დანერგვის პირობები. სიღარიბის განვითარებას საქართველოში გარდამავალი პერიოდის სირთულეებმა შეუწყო ხელი. ერთი შეხედვით ქვეყნის მთავრობა ღებულობდა გარკვეულ ზომებს მის დასაძლევად. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ორი სამთავრობო დადგენილება: „ერთიანი საქართველო სიღარიბის გარეშე“ და „საქართველოში ეკონომიკური განვითარებისა და სიღარიბის შემცირების სტრატეგია“ (2002 წელი), რომელიც 2015 წლამდე ქვეყანაში სიღარიბის დაძლევის გეგმას წარმოადგენდა. იგი მიზნად ისახავდა ქვეყნის მდგრადი ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფას და სიღარიბის არსებით შემცირებას, საქართველოს მოსახლეობისათვის ღირსეული ცხოვრების პირობების შექმნას.²

ამ დოკუმენტების მიხედვით 2017 წელს საქართველოს მოსახლეობას უკვე უნდა გააჩნდეს კეთილდღეობის დონე და ღირსეული ცხოვრების პირობები. მაგრამ დღეს მოსახლეობის თითქმის ნახევარი ისევ ღარიბ-ღატაკია, ხოლო ღირსეული პირობები აქვს ალბათ მოსახლეობის მხოლოდ 5-10%-ს - საშუალო და მდიდარ ფენას. 1991-2002 წლებში მდგომარეობა უფრო სავალალო იყო.

სიღარიბე სხვა ქვეყნებშიცაა, თვით ამერიკის შეერთებულ შტატებშიც, სადაც მოსახლეობის 30% სიღარიბის ზღვარს მიღმა ცხოვრობს. მაგრამ იქ საარსებო მინიმუმი თვეში 902,5 დოლარს შეადგენს, რაც საქართველოში შეძლებული ოჯახის საშუალო შემოსავალსაც კი აღემატება. ასე რომ განსხვავება მნიშვნელოვანია.

1 შაბურიშვილი შ., სოციალური მენარმოების ფენომენი და ინკლუზიური ბიზნესის მოდელები, ჟ., „ეკონომიკა და ბიზნესი“, #3, 2012, გვ. 106.

2 საქართველოში ეკონომიკური განვითარებისა და სიღარიბის შემცირების სტრატეგია, თბ., 2002.

სიღარიბეა სხვა ქვეყნებშიცაა. ყველა ქვეყნის მთავრობა, და, მათ შორის ჩვენი მთავრობაც, ამუშავებს და ცდილობს ცხოვრებაში გაატაროს სიღარიბის დაძლევის პროგრამები. ზოგან იგი შედეგიანია, ზოგან ნაკლებშედეგიანი და ზოგან კი საერთოდ უშედეგო. სიღარიბის დაძლევის საქართველოს სამთავრობო პროგრამები ძირითადად გამოიხატება უმწეო მოსახლეობისათვის პენსიების, შემწეობების, სუბსიდიების გაცემაში, პირველადი მოხმარების პროდუქტების დარიგებაში და ა.შ. მოსახლეობის სოციალური დაცვისთვის მნიშვნელოვანი თანხები ბიუჯეტიდან იხარჯება. ამ მიზნით საკმაოდ დიდი მოცულობის სახსრები შემოდის საერთაშორისო-საფინანსო ორგანიზაციებიდან (მსოფლიო ბანკიდან 640 მლნ აშშ დოლარი, სავალუტო ფონდიდან 470 მლნ აშშ დოლარი) და ცალკეული ქვეყნებიდან.³ ამ თანხების ნაწილი პირდაპირ ბიუჯეტში ირიცხებოდა, ნაწილი კი ხმარდებოდა სოციალური ინფრასტრუქტურის და ცალკეული დარგების განვითარებას. თუმცა ამის მიუხედავად სიღარიბე საქართველოში ისევ მასშტაბურია.

სიღარიბის შემცირების მიმართულებით მთავრობის მცდელობა არ შეწყვეტილა. დღესაც საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში („საქართველო 2020“), რომელიც შემუშავდა 2013 წლის ნოემბერში, აღნიშნულია, რომ „საქართველო ისწრაფვის გახდეს თავისუფლების, კეთილდღეობის და სოციალური სამართლიანობის ქვეყანა. სადაც საზოგადოების ყველა წევრი სარგებლობს ეკონომიკური ზრდით მიღებული სიკეთით და მაქსიმალურად არის გამოყენებული თითოეული მოქალაქის პოტენციალი“. იმავე დოკუმენტში ვკითხულობთ: „სოციალურ უზრუნველყოფის სფეროში მთავრობის პოლიტიკას ორი მიზანი აქვს - შეამციროს მოსახლეობის სიღარიბითა და ხანდაზმულობით გამოწვეული სოციალური რისკები და ხელი შეუწყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს და სხვა მონაცვლად ჯგუფებს მონაწილეობა მიიღონ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში“. შედეგად, 2020 წლისთვის უღარიბესი დეცილის გადაფარვა მიზანმიმართული სოციალური დახმარებით (TSA) მოხდება 80%-ის ფარგლებში. მედიანური მოხმარების 60%-ზე ქვევით აღმოჩნდება მოსახლეობის 18% ამჟამად არის 21,4%. 40%-ის ქვემოთ - 5%, დღეს არის 8%. ჯინის კოეფიციენტი გახდება 35%, ამჟამად შეადგენს 41%-ს. საპენსიო დახმარება 100%, ხელფასის ჩანაცვლების მაჩვენებელი 25% ამჟამად არის 22%.⁴

ასევე დაგეგმილია ხელმისაწვდომი და ხარისხიანი ჯანდაცვის უზრუნველყოფა, განათლების განვითარება, ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა და ა.შ.

3 <http://www.opentext.org.ge/index.php?m=4&y=2002-2003&art=2494>

4 საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია „საქართველო - 2020“, თბ., 2013, გვ. 58.

როგორც ეკონომიკური ზრდისა და სიღარიბის შემცირების საშუალებები.

ეს პროგრამა ამოქმედებულია და უკვე ძალაშია შესული. ასე რომ, მოსახლეობამ იცის, თუ რას აპირებს ამ მიმართულებით ქვეყნის მთავრობა. მხოლოდ არ იცის როგორ, რა გზებითა და საშუალებებით აპირებს უმუშევრობის 12%-მდე შემცირებას, მთლიანი შიდა პროდუქტის 13000 ლარამდე გაზრდას. იმ პირობებში, როცა ეკონომიკის 4,5%-იანი დაგეგმილი ზრდა ქვეყნის მთავრობამ 2015 წლის აგვისტოში 2,5 პროცენტზე ჩამოიყვანა და ლარის გაუფასურებამ დოლართან მიმართებაში მისი შესრულებაც მეტად საეჭვო გახდა.

უმუშევრობა და სიღარიბე საქართველოში ისეთი მასშტაბურია, რომ მხოლოდ პროგრამების დაწერა ვერ უშველის. საჭიროა უფრო ქმედითი და რადიკალური ღონისძიებების გატარება. ჩვენი მსგავსი და უფრო ღარიბი ქვეყნების სიღარიბის დაძლევის პროგრამების განხილვამ (მხედველობაში გვაქვს აფრიკის და აზიის ქვეყნები), მათმა ანალიზმა და შეფასებამ, საშუალება მოგვცა გამოგვეკვეთა სიღარიბის ფინანსური ასპექტები და შეგვემუშავებინა მისი ეტაპობრივი დაძლევის ჩვენეული კონცეფტუალური ხედვა.

პირველ ასეთ ღონისძიებად მიგვაჩნია ბიზნესში ღარიბი მოსახლეობის ჩართვა, ანუ ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის შექმნა და დანერგვა. მთავრობა და „საქსტატი“ გვისაბუთებს, რომ საქართველოს ეკონომიკა იზრდება. თუ აღნიშნული ზრდა უტყუარია, ხოლო სიღარიბე ქვეყანაში არ მცირდება ეს იმაზე მიუთითებს, რომ ღარიბი მოსახლეობის პოტენციალი სათანადოდ არ გამოიყენება.

2. ინკლუზიური ბიზნესი საზღვარგარეთ. გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) 2008 წლის მოხსენებაში აღნიშნულია თუ ბიზნესს როგორ შეუძლია დაეხმაროს ღარიბებს, მათი როგორც მყიდველების, მწარმოებლების, მომუშავეების და მწარმოებების გამოყენების გზით.

მოხსენებაში მოყვანილია იმ კომპანიების მაგალითები, რომლებიც ღარიბების ბიზნესში ჩართვით იღებენ მოგებას. ქმნიან ზრდის ახალ პოტენციალს და ამაღლებენ ნაკლებმომსახველიანი მოსახლეობის ცხოვრების დონეს. მოხსენების საკვანძო აზრია: „ბიზნესი ღარიბების მონაწილეობით - ყველასთვის მომგებიანია“.

ზემოთხსენებული მოხსენებაში განხილულია 50 წარმატებული კომპანიის მაგალითი, რომლებიც ბიზნესს ახორციელებენ ღარიბ მოსახლეობასთან საშუალებით. განხილული მაგალითები გვთავაზობენ იდეების ფართო ნაკრებს საქართველოში ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის შესაქმნელად. ამ მოდელში ღარიბები ჩართულნი იქნებიან როგორც მომხმარებლის, ისე კლიენტების და მყიდველების სახით. ასევე ღირებულების შექმნის ჯაჭვის სხვადასხვა ეტაპზე თანამშრომლების, მწარმოებლების

სა და მწარმოებების სახით. იგი უზრუნველყოფს ბიზნესის ურთიერთხელსაყრელ განვითარებას ღარიბთა მონაწილეობით. ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის უპირატესობა მხოლოდ უშუალო მოგების მიღებასა და შემოსავლის ზრდაში არ გამოიხატება. ბიზნესისთვის ეს იქნება ინოვაციური მიდგომების განვითარების, ბაზრების გაფართოების და მომარაგების სისტემის განმტკიცების ახალი შესაძლებლობების ზრდა.

ზემოთაღნიშნული გაეროს პროგრამის მოხსენებაში ინკლუზიური ბიზნესის კონცეფცია დაფუძნებულია მყარი განვითარების შესახებ მწარმეტა მსოფლიო საბჭოს და ამ სფეროში მომუშავე ორგანიზაციების გამოკვლევებზე - შესაძლებლობა ყველასთვის. ღარიბებთან ბიზნესის წარმართვა მოსახლეობის ამ ჯგუფს ბაზარზე გასვლის შესაძლებლობას აძლევს. აღნიშნული სიღარიბის დაძლევის უმნიშვნელოვანესი ნაბიჯია. თავის მხრივ, მწარმოების და კომპანიებისათვის იგი არის ინოვაციური გადანაწევტილება - ბაზრების შექმნა, ეკონომიკური ზრდის ახალი სფეროების ძიება.

ღარიბი მოსახლეობა კერძო სექტორის აქტიური მონაწილე ხდება. ყველა ითვლება მომხმარებლად, მათი უმრავლესობა დაქირავებული მუშაკი ან კერძო მწარმეა.

არაორგანიზებული ბაზრები არ იძლევიან აუცილებელი რესურსების მიღებისა და ეფექტურად გამოყენების შესაძლებლობას. ბიზნესი ღარიბებს შორის, როგორც წესი, დაფუძნებულია არაფორმალურ შეთანხმებებზე: ოჯახი ან მეგობრები აწოდებენ რესურსებს, რის გამოც კონკურენცია სუსტია, ფასები საქონელსა და მომსახურებაზე - ზრდადი.

ღარიბებთან ბიზნესს შეუძლია საფუძველი ჩაუყაროს გრძელვადიან ზრდას ახალი ბაზრების განვითარების, ინოვაციების, სამუშაო ძალის რეზერვის გაფართოებისა და წარმოებით-გამსაღებელი ჯაჭვის გამყარების ხარჯზე. ღარიბებთან ერთად ბიზნესის წარმართვას უფრო მაღალი მოგების მოტანა შეუძლია, ვიდრე ბიზნესს განვითარებულ ბაზრებზე. რიგმა საფინანსო კომპანიამ მიკროკრედიტების სფეროში შეძლო 23%-ზე მეტი მოგების მიღება. მაგალითად, კომპანია „Smart Communication“, რომელიც ფილიპინებში დაბალი შემოსავლის მომხმარებლების სატელეფონო კავშირს ემსახურება, მიაღწია ქვეყანაში ფუნქციონირებულ 5000 მსხვილ კომპანიას შორის ყველაზე მაღალ მოგებას. ინდოეთის კომპანია „Sulabb“-მა, რომელიც სანიტარულ-ჰიგიენურ მომსახურებას დაბალ ფასში ახორციელებდა, 2005 წელს 5 მლნ. დოლარის მოგება მიიღო.⁵

ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის შექმნას შეუძლია ხელი შეუწყოს ინოვაციური გადანაწევტილების მიღებას კომპანიების კონკურენტუნარიანობის ამაღლების გზით. მაგალითად, ღარიბების საჭი-

5 UNDP - 2008 წლის მოხსენება - სიღარიბის დაძლევა მსოფლიოში, გვ. 96.

როებისა და მოთხოვნების უზრუნველსაყოფად კომპანიებმა უნდა მოახერხონ ხარისხისა და ფასის ოპტიმალური შეხამება. მათ უნდა შეძლონ ღარიბებთან თანამშრომლობის სიტუაციაში ბიზნეს-მოდელის ახალი პროდუქტების და მომსახურების დამუშავება, რომელიც შემდგომ შეიძლება გამოყენებულ იქნას დაბალმყიდველუნარიან ბაზრებზე კომპანიის კონკურენტული უპირატესობის უზრუნველსაყოფად.

ღარიბი მოსახლეობა სამუშაო ძალის შევსების მძლავრი წყაროა. მათი დაქირავების უპირატესობა ცილდება დანახარჯის შემცირების ჩარჩოს. შესაბამისი სწავლებისა და ეფექტური მარკეტინგის დროს ღარიბებს შეუძლიათ უზრუნველყონ პროდუქტისა და მომსახურების მაღალი ხარისხი, ხოლო ადგილობრივი ბაზრისა და კავშირების გამოყენება შეიძლება გამოყენებულ იქნას დეპრესიული რეგიონის ადგილობრივი მოსახლეობის, როგორც მყიდველთა რაოდენობის გასაფართოებლად.

ღარიბთა ინტეგრაცია წარმოება-რეალიზაციის ჯაჭვში მწარმოებელთა, მომწოდებელთა, დისტრიბუტორთა, საცალო გამყიდველთა, ფრანშიზის მფლობელთა სახით, როგორც ალენიშნეთ, დაეხმარება კომპანიას, რომელიც მუშაობს ადგილობრივ ბაზრებზე, გააფართოოს მყიდველთა წრე და შეამციროს რისკი.

ბიზნესმა შეიძლება ხელი შეუწყოს ღარიბი მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას ანუ გაეროს ტერმინოლოგიით - მათი ადამიანისეული პოტენციალის განვითარებას, რომელიც ღირსეული ცხოვრების მიღწევაში აისახება.

მაგრამ ღარიბ მოსახლეობაში ბიზნესის წარმართვა კომპანიისთვის სარისკოა. იქ სადაც სიღარიბეა ბაზრის ფუნქციონირების საფუძველი - მოგება, როგორც წესი, ნაკლებია. ამიტომ, კომპანიები მაინცდამაინც არ მისწრაფვიან ღარიბებთან თანამშრომლობას. ასეა საქართველოშიც.

UNDP-ს მოხსენებაში ყურადღება გამახვილებულია ამ სფეროში არსებულ ხუთ ძირითად პრობლემაზე.⁶

1. ბაზრებზე ინფორმაციის შეზღუდულობა. ბიზნესმა ძალზე ცოტა იცის ღარიბებზე. მათთვის მიუწვდომელია ინფორმაცია ღარიბთა ინტერესების შესახებ;

2. არაეფექტური რეგულირება. მსგავს ბაზრებზე არ არსებობს მარეგულირებელი მექანიზმები, რომელიც აუცილებელია ბიზნესის ნორმალურად უზრუნველსაყოფად;

3. განვითარებული ინფრასტრუქტურა. აქ იგულისხმება სატრანსპორტო სტრუქტურა, გზების და დამხმარე ობიექტების უქონლობა. წყალმომარაგებისა და ელექტრომომარაგების სისტემების, ასევე კანალიზაციისა და ტელეკომუნიკაციის სისტემების არარსებობა. მაგალითად, კომპიუტერების მწარ-

მოებელი კომპანია Tsinghua Tongfang, რომელიც დაინტერესებული იყო ჩინეთის აგრარულ რაიონებში საკუთარი საქონლის გავრცელებით, ამ სფეროში წააწყდა ტელეკომუნიკაციური ინფრასტრუქტურის და ინტერნეტპროვაიდერების სიმწირეს;

4. ცოდნისა და კვალიფიკაციის დაბალი დონე. ღარიბმა მოსახლეობამ როგორც მომხმარებელმა შეიძლება არ იცოდნენ ახალი ტექნიკის უკეთ გამოყენება ან სხვა საქონლის უპირატესობებით სარგებლობა;

5. შეზღუდული დაშვება ფინანსურ რესურსებსა და მომსახურებაზე. კრედიტის მიღების შესაძლებლობის უქონლობის გამო ღარიბ მწარმოებლებსა და მომხმარებლებს არ შეუძლიათ ინვესტიციის ან მსხვილი შესყიდვის დაფინანსება.

საქართველოს პრაქტიკიდან გამომდინარე დავამატებთ კიდევ სხვა პრობლემებს, და ბარიერებს. ერთ-ერთი დაკავშირებულია ბინადრობის ადგილთან. ღარიბთა უმრავლესობა საქართველოს დეპრესიულ რაიონებში - სამცხე-ჯავახეთი, მთა-თუშეთი, ხევსურეთი, მთიულეთი, ზემო სვანეთი და სხვა ცხოვრობენ. ეს ადგილები ნაკლებდასახლებული და მიუდგომელია. ბიზნესს ვერ აიძულებ ამ ადგილებში მისვლას, მანამ არ შეიქმნება მისთვის ხელსაყრელი პირობები.

სიღარიბესთან ბრძოლა არაა ბიზნესის მთავარი მიზანი. მისი ამოცანაა მოგების მაქსიმიზაცია, რომელიც ობიექტურად ინვესტ დასაქმებულთა რიცხოვნების ზრდას და მათი რეალური შემოსავლის ამაღლებას. მაგრამ თუ ბიზნესი არ მიდის ღარიბი მოსახლეობის კონცენტრაციის ზონებში, ეს იმას ნიშნავს, რომ მისთვის არახელსაყრელია ამ დეპრესიულ რეგიონებში ოპერირება. ან მისთვის არსებობს ადმინისტრაციული და ინფრასტრუქტურული ბარიერები. მაგალითად, მსოფლიოში სასურსათო ფასების ამჟამინდელი ზრდა ქმნის ქართული სასოფლო წარმოების განვითარების წინაპირობას. პრობლემა ამ შემთხვევაში სახელმწიფო მხარდაჭერაშია. თუ ეს საკითხი (ინფრასტრუქტურის შექმნა) დადებითად გადაწყდა, ამ პროცესში ჩართული სუბიექტები - ღარიბი მოსახლეობა, ბიზნესი და სახელმწიფო მოიგებს. შედეგად, თუ სიღარიბის დაძლევის ეს მექანიზმი არ ამუშავდა, მაშინ დეპრესიულ რაიონებს, ასეთები კი საქართველოში უმრავლესობაა კიდევ უფრო დაუძლურება ემუქრება.

გაეროს მოხსენებაში მითითებულია, რომ საბაზრო მიდგომა თავისთავად პანაცეა არაა ღარიბებისათვის. სიღარიბის სხვადასხვა ასპექტები მოითხოვენ განსხვავებულ გადაწყვეტილებებს. ვილაცამ შეიძლება უპირატესობა მიიღოს ბაზარზე დაშვების გაუმჯობესების შემთხვევაში, თუ მისი აქტივია მინა, ჯანმრთელობა და განათლება ანუ განვითარებისათვის მცირე შემოსავალი მაინც. მაგრამ საქართველოში, განსაკუთრებით ქალაქის მოსახლეობაში ღარიბი მოსახლეობა მოკლებულია ამ ფაქტორებს და მათ არ შეუძლიათ აღნიშნული უპი-

6 UNDP 2008 წლის მოხსენება - სიღარიბის დაძლევა მსოფლიოში.

რატესობის გამოყენება. მათთვის აუცილებელია მიზნობრივი მხარდაჭერა მყარი შემოსავლის მისაღებად და საბაზრო ურთიერთობის გამოყენება.

გაეროს აღნიშნულ მოხსენებაში საუბარია ეგრეთწოდებული, „ჯარიმა (გადასახადი) სიღარიბეზე“, რომელსაც საქართველოშიც ვხვდებით. მაგალითად, კრედიტების გაცემაში. საქართველოში „ჯარიმას სიღარიბეზე“ იხდიან დეპრესიულ რაიონებში მცხოვრებნიც. ეს უმთავრესად ეხება საბანკო-კომუნალურ მომსახურებას, რომელთა ფასები რაიონებში თბილისთან შედარებით უფრო მაღალია. აქ ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ რაც უფრო დიდია მოსახლეობის სიმჭიდროვე, მით უფრო იაფია მომსახურების ღირებულება ანუ მოქმედებს მასშტაბის ეფექტი. საქართველოს ლარიზაცია რეგიონებში კი - სიმჭიდროვე დაბალია.

მოხსენებაში ღარიბებზე ინფორმაციის უქონლობა მიჩნეულია ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის შექმნის ერთ-ერთ სერიოზულ შემაფერხებელ ფაქტორად. რა სახის საქონელი და მოხმარება არის ღარიბებისთვის აუცილებელი? რამდენს გადაიხდიან მათზე? უეჭველია რომ ღარიბების მომსახურება და მათთვის საქონელის მიწოდება შეიძლება გახდეს პერსპექტივა ახალი ბიზნესის განვითარებისათვის, განსაკუთრებით მაშინ, როცა სხვა მიმართულებები უკვე ამოწურულია. ამ ასპექტით რომელიმე განვითარებული ბიზნეს-სტრუქტურის გასვლა ღარიბ ბაზარზე, ახალი საქონლის წარმოების კუთხით რეალურია.

განხილულია პოლონეთის მაგალითი, სადაც ტრანსნაციონალურმა სასურსათო კორპორაციამ გააერთიანა ძალისხმევა ბავშვთა ჯანმრთელობასა და კვების საკითხებზე სახელმწიფოებრივ ორგანიზაციასთან. სწრაფი მომზადების პროდუქტების უმსხვილესმა კორპორაციამ მომხმარებელს შესთავაზა, ვიტამინებითა და მინერალებით გამდიდრებული, იაფ ბურღულთან რძის ნარევი ბავშვებისათვის.

2006 წლის ბოლოს ამ პროდუქტებზე დანახარჯი დაიფარა და პოლონეთის მასშტაბით მისით სარგებლობს დაახლოებით 33 ათასი ოჯახი. საქონლისა და მომსახურების სეგრეგაცია სხვადასხვა შემოსავლების მქონე მოსახლეობისათვის ის მოდელია, რომელსაც უკვე მრავალი მენარმე იყენებს, ასეთია პარიზში „tati“, მოსკოვში „Копеечка“, „Азбукавкуса“ და სხვები.⁷

საქართველოშიც ამის დიდი შესაძლებლობებია რეგიონებში. კახეთში ჩურჩხელების და ფელამუშის წარმოება შეიძლება გავიდეს ინდუსტრიულ დონეზე და მასში ღარიბი მოსახლეობა დასაქმდეს. მთა-თუშეთში - პაჭიჭების, ფარდაგ-ხალიჩების ქსოვა. აქაც ღარიბები დასაქმდებიან. სვანეთში - სვანური სულგუნის და მარილის წარმოება, ხევსურეთში - წინდების ქსოვა, რაჭაში - მინერალური წყლების ჩამოსხმა და მრავალი სხვა. ამ საქმეს თვითონ ღარი-

ბები ვერ დაიწყებენ. ეს მსხვილმა კომპანიამ უნდა ითაოს, პატრიოტული გრძნობიდან გამომდინარე, რადგან თავდაპირველად მას ამ საქმეებში მოგება არ ექნება. ან ხელისუფლებამ. სახელმწიფოს ისედაც ევალება ამის გაკეთება. თუმცა ბიზნესშიც მოიძებნება პატრიოტი ხალხი, რომლებიც აიტაცებენ ამ იდეას, საჭიროა მხოლოდ მისი „კარგად შეფუთვა“ და ისე მიწოდება.

სიძნელების მიუხედავად, კომპანიების რიცხვი, რომლებიც ღარიბთა ბაზრებზე მუშაობენ, მსოფლიოში მუდმივად იზრდება. თითოეულმა კომპანიამ, ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით, დამუშავა გადაწყვეტილებათა ნაკრები, რომლებმაც მათ წარმატება მოუტანა ადგილობრივ ბაზრებზე.⁸

1. საქონლისა და პროცესების ადაპტაცია ადგილობრივ პირობებთან. მაგალითად, აფრიკის შორეული რაიონებისთვის გამოიყენება ტელემედიცინა, ანუ ტელეგადაცემით მკურნალობა და ა. შ.;

2. ინვესტიცია საბაზრო წინააღმდეგობების დასაღწევად. მიუხედავად იმისა, რომ ბაზარზე შეზღუდულობის გადალახვა, როგორც წესი, ითვლება სამთავრობო საქმიანობის სფეროდ, არც თუ იშვიათად კომპანიები, რომლებიც მუშაობენ ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის საფუძველზე, თვითონ წყვეტენ აღნიშნულ ამოცანებს. მაგალითად, გაიანაში საფეიქრო კომპანია „Denmor“-ის ყველა თანამშრომლისათვის ტარდება კროს-ტრენინგი. შედეგად, თითოეულ თანამშრომელს შეუძლია იმუშაოს წარმოების ნებისმიერ ეტაპზე, რაც შესაძლებლობას იძლევა დაცული იქნას ვადები დიდი რაოდენობის დაკვეთების პერიოდებში.

3. ღარიბთა ძლიერი მხარეების გამოყენება. ღარიბები, რომლებიც მუშაობენ ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის საფუძველზე ითვლებიან კომპანიის საკვანძო პარტნიორებად. მათი მოზიდვისა და სოციალური ქსელის ხარჯზე კომპანიებს შეუძლიათ გააფართოონ ბაზრებზე დაშვება, ნდობისა და გამჭვირვალობის ამაღლება. ეს მონაცემები კომპანიებს ბაზრის გაფართოების შესაძლებლობას აძლევს და ზრდის მათ მონაწილეობას ღირებულების შექმნის ჯაჭვში. გასაღების სფეროში ღარიბთა ჩართვის ერთ-ერთი მოდელია მიკროფრანჩაიზინგი. ასეთი მოდელის გამოყენების მაგალითია კომპანია GFW კენიაში. იგი არის კლინიკისა და აფთიაქის მიკროფრანჩაიზინგის სისტემა. კომპანიებს შეუძლიათ გამოიყენონ ადგილობრივი ბაზრის ცოდნა და ნდობა ღარიბთა საზოგადოებებში. თვით ღარიბები ხშირად სთავაზობენ უკეთეს იდეებს ღარიბთა მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად ახალი პროდუქტებისა და მომსახურების დასამუშავებლად. მთლიანობაში ღარიბთა მოზიდვა ამცირებს ბიზნესის დანახარჯს;

4. რესურსებისა და შესაძლებლობის შეხამება სხვა ორგანიზაციებთან. ისევე როგორც სხვა ბიზ-

7 UNDP 2008 წლის მოხსენება - სიღარიბის დაძლევა მსოფლიოში. გვ. 117.

8 UNDP 2008 წლის მოხსენება - სიღარიბის დაძლევა მსოფლიოში. გვ. 100-104.

ნეს-მოდელი, ინკლუზიური მოდელი მნიშვნელოვან წარმატებას აღწევს სხვა ბიზნესებთან ურთიერთხელსაყრელი პარტნიორობის გზით, აგრეთვე არატრადიციული პარტნიორობით. ეს უკანასკნელი მოიცავს არასამთავრობო და სახელმწიფო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობას.

5. მთავრობასთან დიალოგი პოლიტიკის შემუშავების საკითხებზე. აღნიშნულ სფეროში დიალოგი ღარიბ მოსახლეობასთან ბიზნესის წარმართვის მნიშვნელოვანი ელემენტია. ამ შემთხვევაში კომპანია თავისთავზე ლიდერის როლს ღებულობს, რამდენადაც ასეთ ბაზრებზე ბიზნესის წარმართვის პირობები ჯერ კიდევ ჩამოუყალიბებელია.

აღნიშნული ხუთი პრობლემა, რომელსაც ბიზნესი ღარიბთა ბაზრებზე აწყდება, სხვადასხვა მასშტაბით დაკავშირებულია სამთავრობო პოლიტიკასთან. ხშირად კომპანიები პოულობენ ბაზარზე არსებულ სიძნელეების გადალახვის შემოქმედებით გზებს, მაგრამ სასურველია ამ საქმეში მთავრობის ჩართვაც. პრობლემებზე, რომელსაც ბიზნესი აწყდება, მთავრობას შეუძლია, მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მიწოდება და ამ პრობლემების შესაძლო გადაჭრის გზების შეთავაზება.

ინკლუზიურ ბიზნესს, როგორც წესი, განსაზღვრული ამოცანები გააჩნია, რომელთა შორის გამოიყოფა სახელმწიფოს მხრიდან საქონლისა და მომსახურების უზრუნველყოფის სტიმულირება, რომელიც აუცილებელია რომელიმე რეგიონში ბიზნესის გასაძლიერად. ზოგჯერ ცალკეული ინდივიდის ან კომპანიის საქმიანობას შეიძლება კარგი შედეგი მოყვეს ბაზრის სტრუქტურის ცვლილების ან ახალი ბაზრების ათვისების კუთხით. მაგალითად, Tiviski-ს (აქლემის რძის ფერმა მავრიტანიაში) ფერმის დამფუძნებელთა საქმიანობის წყალობით, ევროკავშირმა აქლემის რძის პროდუქტებისათვის

ბაზარი შექმნა. ასე შეიძლება შეიქმნას ქართული ჩურჩხელის, სულგუნის, სანებლების ბაზრები და ა.შ. თუ კი რომელიმე ქართული კომპანია წამოიწყებს მათ წარმოებას ღარიბი მოსახლეობის ჩართვით.

დასკვნა

ინკლუზიური ბიზნესი ახალი მოვლენაა. იგი არა თუ საქართველოში, საზღვარგარეთაც ეხლა იწყებს განვითარებას. ეს არის ბიზნესი, რომელიც ნაწილობრივ ქველმოქმედებასთან ასოცირდება. მასში ღარიბი მოსახლეობაა დასაქმებული და რასაც გამოიმუშავებს საკუთარი შრომით გამოიმუშავებს და სხვისი შემყურე არ არის. ამას ქართველი დაბალშემოსავლიანი მოსახლეობისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. რადგან ქართველი ერი ამაც იყენებს. ამიტომ, თუ საქართველოს მთავრობას უნდა, რომ სიღარიბემ არ დააბეჩაოს და ღირსება არ დააკარგოს, ხელი უნდა შეუწყოს ინკლუზიური ბიზნესის განვითარებას და უნდა იქცეს ასეთი ბიზნესის ხელშემწყობად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. შაბურიშვილი შ., სოციალური მენარმეობის ფენომენი და ინკლუზიური ბიზნესის მოდელები, ჟ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“, #3, 2012.
2. საქართველოში ეკონომიკური განვითარებისა და სიღარიბის შემცირების სტრატეგია, თბ., 2002.
3. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია, საქართველო - 2020, თბ., 2013.
4. UNDP-ს 2008 წლის მოხსენება - „სიღარიბის დაძლევის შესახებ მსოფლიოში“.